

ביאורים בספר התניא

ביאורים והעשרת ההתבוננות בספר התניא

לפי סדר השיעור היומי

ערוכים מכל כתיב כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א מה"מ

יום א (כו אד"ר)

"וכבר קיים בו מצות הוכח תוכיח את עמיתך"

איתא בגמרא (במסכת ערכין) "א"ר טרפון תמיהני אני אם יש בדור הזה שמקבל תוכחה, אם אמר לו טול קיסם מבין שיניך (עון קטן שבידך), אמר לו טול (אתה) קורה מבין עיניך" (עון גדול שבידך, הלכך אין יכולין להוכיח, שכולן חוטאים).

והנה, בסוגיא זו לא ברור כ"כ אם זוהי שיטה נכונה – שאכן צודק הוא באי-קבלת התוכחה בטענתו להמוכיח "טול (אתה) קורה מבין עיניך", או שאין זו שיטה נכונה – שלמרות החסרון של המוכיח, שלא היה לו להוכיח בהיותו במצב שצריך ליטול קורה מבין עיניו, הרי, בנוגע למקבל, צריך הוא לקבל את התוכחה גם כאשר המוכיח צריך ליטול קורה מבין עיניו.

אמנם, ענין זה הובא גם במק"א בגמרא – "מאי דכתיב ויהי בימי שפוט השופטים, דור ששופט את שופטיו, אומר לו טול קיסם מבין שיניך, אומר לו טול קורה מבין עיניך". וכיון שהמדובר הוא אודות דור כזה, שכללותו היה שלא כדבעי (היינו, שלא רק השופטים היו שלא כדבעי, אלא גם כללות הדור ששפט את שופטיו ולא קיבל תוכחתם היה שלא כדבעי), הרי מוכח, שבנוגע לדברי התוכחה כשלעצמם – אין מקום למענה "טול קורה מבין עיניך", אלא גם כאשר המוכיח הוא במצב שצריך ליטול קורה מבין עיניו, צריכים לקבל את דברי תוכחתו.

יש מפרשים שהאפשרות לאמירת דברי התוכחה בימינו אלה (אף שיש מקום לטענה "טול קורה מבין עיניך") היא משום ש"שליחותיהו – של הדורות שלפנינו (שאצלם לא היה מקום לטענה "טול קורה מבין עיניך") – קא עבדינן". אבל: לכל לראש – לשם מה זקוקים ל"שליחותיהו" של הדורות שלפנינו, בה בשעה שישנה השליחות של הקב"ה שצוה "הוכח תוכיח את עמיתך"?

זאת ועוד: ידוע מ"ש הרמב"ם "קבל את האמת ממי שאמרו".

- (כ"ק אדמו"ר שליט"א חייך, ואמר:) בשנים האחרונות נהגו להביא דברי הרמב"ם – ללא נפק"מ אם הדברים הובאו ב"שולחן ערוך", ב"באר היטב" כו' – כראיה שזוהי הלכה פסוקה שאין להרהר אחריה! ... -

וא"כ, ממה-נפשך: אם אין קיסם בין שיניו, הרי, אינו צריך להשיב למוכיח – "מן הצד" ("זייטיק") – "טול קורה מבין עיניך", כי אם לומר לו שכל עיקרה של תוכחה זו אינה שייכת אליו מכל וכל, כיון שאין קיסם בין שיניו; ואם האמת היא שיש קיסם בין שיניו – חל על זה הכלל "קבל את האמת ממי שאמרו", ואילו המענה "טול קורה מבין עיניך" הוא שלא בדרי דאונא, שהרי עי"ז לא יקטן הקיסם שבין שיניו!

וזוהי גם הוראה כללית – שכאשר שומעים ממישהו דבר-תוכחה, אין "לתרץ" זאת בכך שישנו ענין חמור יותר אצל המוכיח... כי אם, להתבונן בעצמו האם דבר-התוכחה הוא אמיתי אם לאו.

ויש לקשר זה גם עם ההוראה של הבעש"ט – מייסד תורת החסידות – בפירוש המשנה "איזהו חכם הלומד מכל אדם":

מכל אדם – באיזה מעמד ומצב שנמצא – יכולים ללמוד דבר מסויים כיצד להטיב הנהגתו. ואין הדברים אמורים רק על מי שלמעלה ממנו במדריגה – שהרי אין זה רבותא שיקרא "חכם" בגלל שלומד ממי שלמעלה ממנו – אלא "איזהו חכם הלומד מכל אדם", שאפילו אלה שלמטה ממנו במדריגה, מוצא הוא אצלם דבר שיכול ללמוד ממנו הוראה כיצד להטיב הנהגתו, ואז נקרא בשם "חכם", שמתנהג בהנהגה כזו שמעמידה אותו על דרך הישר, להתנהג באופן המתאים לתורה ולהוראותיה.

ונקודת הענין – שאם יתחיל לחפש חסרונות בהזולת, ועל ידם יתרץ את החסרונות שלו, הרי, "על כל פשעים תכסה אהבה", כך, שכל פשע שיהיה אצלו, יראה בעיניו כדבר קטן יותר מהחסרון הקל שאצל הזולת.

והנה, אע"פ שבנוגע לאמירת דברי מוסר יש לנהוג בזהירות כו' ("מ'דארף זיין אויסגעהיט"), - וכידוע הסיפור המובא בחסידות אודות ה"ק ר' מענדיל בארער (שהבעש"ט כותב עליו "געוואלדיקע" תוארים) – ששימש כ"מגיד מישרים" בהיותו מחזר במושבות בני ישראל ואומר בפניהם דברי מוסר – ש"היה נוהג א"ע שלא היה אומר ד"ת (=דברי תוכחה) כי אם במקום שנותנים לו נדבה" (או אם מאיזו סיבה לא היו יכולים ליתן לו מעות – היו לכל הפחות פוטרים אותו מתשלום מכס שהיו נוהגים לגבות מהעוברים ושבים דרך העיירה), וכששאלוהו לסיבת הדבר, השיב: כשמישהו אומר דבר-מה אודות בני ישראל ("אָ וואָרט אויף אַ אידן"), "בנים אתם לה' אלקיכם" – שואלים אותו למעלה: "וואָס ביסטו פאַר אַ זאָגער... אויף מיינע קינדער" אלא, שכאשר זקוק לפרנסת בני ביתו (דבר שמחוייב בו ע"פ רצון ה'), ובהשגחה פרטית פרנסתו היא להיות "מגיד מישרים" (שנותנים לו בשכרו "אַ פאַר גילדן אָדער אַ פאַר דאָלאַר" בשביל ההוצאה), אזי, כאשר שואלים אותו "וואָס ביסטו פאַר אַ זאָגער", ביכלתו להשיב להקב"ה: ציוויתני לפרנס את בני ביתי, ולא נתת לי אלא כשרון לומר דברי מוסר ולקיים מצות "הוכח תוכיח" – אין לי ברירה ומוכרחני לקיים שתי מצוות אלו שאי אפשר לעשותם ע"י אחרים... אבל כאשר לא נותנים לו נדבה – שאז אין לו מה לענות על השאלה שישאלוהו למעלה – אינו רוצה לומר דברי מוסר, הרי בנוגע להנהגת רבותינו נשיאינו בענין זה – שאצלם לא היה נוהג הסדר הנ"ל (של ר' מענדיל בארער), - יש לבאר הטעם בפשטות: כאשר דברי המוסר מיוסדים על **אהבת ישראל**, אזי הגישה כולה היא באופן אחר לגמרי – שלא באים לומר לו **מוסר**, כי אם לשמר ממכשול כו', וכיון שכן, הרי אין זה "דברי מוסר", כי אם "מעמידו על האמת", ובמילא, הדיבור כולו הוא באופן אחר לגמרי – בדברים נעימים, דברי נועם ודרכי שלום.

ובאופן כזה, הנה, לכל לראש, רואים במוחש שבדרך זו מצליחים במדה גדולה יותר – שמתקבלים הדברים כו'. ונוסף לזה, סרה השאלה ששואלים למעלה "וואָס ביסטו פאַר אַ זאָגער" – שהרי הוא לא בא לחפש חשבונות על הזולת כו'; הוא בא עם **רפואה** לרפאותו!

(התוועדויות תשט"ז ח"א עמ' 144 – 141)

✱

מצינו לענין ברכת בדיקת חמץ, "שאף אם יבדוק הבודק ולא ימצא שום חמץ בבדיקתו, אעפ"כ לא בירך לבטלה, שכך היא המצוה לבדוק החמץ ולחפש אחריו שמא ימצא ממנו מאומה, ואם לא מצא אין בכך כלום, וכבר קיים המצוה כתיקונה".

ועד"ז גם במצות "הוכיח תוכיח את עמיתך", שאין נפק"מ אם התוכחה פועלת פעולתה אם לאו. – בודאי יש נפק"מ... אבל לא בנוגע לקיום המצוה, והיינו, שגם אם לא פעל, מ"מ, קיים המצוה. וראיה לדבר ע"פ נגלה: איתא בגמרא במסכת ערכין "עד היכן תוכחה... עד גזיפה... עד הכאה". והרי מובן בפשטות שבמצב כזה (שהלה נוזף בו ועלול אפילו להכותו) לא פעלה התוכחה את פעולתה, ואעפ"כ אומרים לו, שכל זמן שהלה אינו מכה אותו בפועל, צריך להמשיך ולהוכיח אותו, אע"פ שהלה כבר נוזף בו.

וטעם הדבר – כיון שההוכחה והפעולה הם ענינים שונים; עליו מוטל הציווי "הוכח תוכיח את עמיתך", ולאחרי כן – הנה לפעמים, ברובא דרובא, מצליח לפעול עליו, אבל יש פעמים שמצד סיבות אינו פועל (והרי זה כמו בבדיקת חמץ), ויפעל לאחר זמן.

(התוועדויות תשט"ז ח"ב עמ' 58, 57)

✱

"הוכח תוכיח" הוא ענין כללי, שהרי החיוב דתוכחה הוא בנוגע לכל עניני המצוות, וגם בנוגע ללימוד התורה. ולהעיר גם מהחקירה באחרונים אם "הוכח תוכיח" היא מצוה בפני עצמה, או שבכל ענין וענין נכלל בענין פרטי זה גם הציווי "הוכח תוכיח".

(התוועדויות תשי"ז ח"א עמ' 259)

✱

והנה, ידועה השאלה בנוגע לכללות הענין ד"הוכח תוכיח את עמיתך" – הרי ישנו הכלל "קשוט עצמך תחילה", "סמוך לפלטירין שלך לא הורשת"?

וידוע הביאור בזה – שמצד ענין הערבות, ש"כל ישראל ערביין זה בזה", נכללת גם הפעולה של הזולת ב"פלטירין שלך" ו"קשוט עצמך".

אמנם, מצד ענין הערבות בלבד די להוכיח פעם אחת, וע"ד שמצינו שמחאה אחת דיה כדי לבטל את החזקה, ומהו הצורך להרבות בכך "עד נזיפה", "עד הכאה", ו"אפילו מאה פעמים" (כפי שמביא בפתיחת האגרת), ובפרט ע"פ הידוע שבכל מקום שנאמר בש"ס "אפילו מאה פעמים" (כמו ב"השב תשיבם", "עזוב תעזוב") הכוונה היא לריבוי בלי הגבלות?

והביאור בזה: מצד ענין הערבות כפשוטו, כמ"ש "אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך", הרי זה עדיין בהגבלה.

אך ישנו ענין נעלה יותר בענין הערבות – מלשון עריבות ומתיקות.

וטעם הדבר – לפי שישנו גם ענין הערבות מלשון עירוב, שכל ישראל מעורבים זה בזה, ועד לעירוב שהוא ע"ד תערובות לח בלח שנעשים דבר אחד. וכמו ענין השותפות, שכל נקודה שייכת לשני השותפים.

ונקודת הענין בזה – דכיון ש"אב אחד לכולנה", הרי כשם שבעצמותו ית' אי אפשר לחלק כו', וכמ"ש "אתה הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא משנברא העולם", כן הוא גם בנשמות ישראל למטה, להיותם במעמד ומצב ד"אתם הדבקים בה' אלקיכם גו'", ו"כל המחובר לטהור טהור".

ומצד זה צריך להיות הענין ד"הוכח תוכיח" בלי הגבלות – "אפילו מאה פעמים", כידוע שמספר מאה כולל את העולם היותר עליון, ובלשון הזהר בפירוש הכתוב "ויהיו חיי שרה מאה שנה גו'", "אתר עילאה סתימא דכל סתימין".

אמנם, כאשר ישנו מעשה של הכאה, או אפילו נזיפה, דעקימת שפתיו הוי מעשה – הרי הוא מצדו כורת רח"ל את ענין הערבות.

והאפשרות לזה היא – לפי שיש בחירה, להיותו מושרש בעצמות כו'.

אך לכאורה צריך להבין: כיצד יכול להיות הענין ד"הוכח תוכיח... אפילו מאה פעמים", בלי הגבלות – בהיותו נשמה בגוף, במעמד ומצב של הגבלה?

והמענה לזה – בהתחלת ספר התניא – "משביעין אותו כו'": "משביעין" הוא מלשון שבועה, שענין השבועה הוא מצד פנימיות הנפש, ו"משביעין" הוא גם מלשון שובע, ועי"ז נעשית עבודתו באופן ד"תהי צדיק", ולא רק בהיותו לעצמו בבדידות, אלא גם "אפילו כל העולם כולו אומרים לך כו'", היינו, שגם בהיותו בעולם אינו מתפעל ממה שהעולם אומרים, ובמכ"ש וק"ו: אם אינו מתפעל ממה ש"כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה", עאכו"כ שאינו מתפעל ממה שהעולם אומרים דברים שהם היפך הקדושה.

ומצד הענין ד"משביעין אותו", שנותנים לו כחות נעלים כו' – בכחו וביכלתו לעבוד עבודתו גם באופן ד"הוכח תוכיח... אפילו מאה פעמים", בלי הגבלות.

(התוועדויות תשי"ז ח"א עמ' 262 – 260)

✱

קיום מצות "הוכח תוכיח" אינה תלויה בהצלחתו להשפיע שחבירו יטיב את הנהגתו – כי ההצלחה בפעולה ד"הוכח תוכיח" תלויה בידי הקב"ה, ועליו מוטל רק לעשות את כל התלוי בו – לדבר עם חבירו בדברים היוצאים מן הלב, בצנעה ובלשון רכה, ולדבר עמו פעם אחר פעם כו' (ככל הפרטים המבוארים בשו"ע) ובזה יצא י"ח קיום המצוה

ד"הוכח תוכיח". ובנוגע להצלחת הפעולה – לפעמים מצליחים בזה, ולפעמים, מצד גודל חשכת הגלות, אינו מצליח בזה ח"ו, אבל גם כאשר לא הצליח לפעול ולהשפיע על הזולת, קיים את המצוה ד"הוכח תוכיח".

(התוועדויות תשמ"ב ח"א עמ' 325 – 324)

※

כאשר יהודי רואה שחבירו מתנהג באופן בלתי רצוי, ויש לו ברירה להוכיח אותו על מעשיו, או להבליג ולשתוק כו' – מוטלת עליו החובה "הוכח תוכיח את עמיתך", בדרכי נועם ובדרכי שלום וכו'", והתורה ממשיכה ואומרת "ולא תשא עליו חטא", היינו, שאם אינו מוכיח את חבירו, הרי הקולר תלוי בצוארו!

(התוועדויות תשמ"ב ח"א עמ' 368)

יום ב (כז אדר"ר)

"הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום וכו' אוהב את הבריות ומקרבת לתורה"

הנה, ידוע שמשה רבינו השיג בחייו מ"ט שערי בינה, אבל שער החמישים לא אתייהב למשה, ועז"נ "ותחסרהו מעט מאלקים", אבל בעת הסתלקותו, כאשר נתעלה לשרשו ומקורו, השיג גם את שער החמישים, "הכולל כל המ"ט שערים כא", ועד לדרגה הב' שבשער החמישים – ש"למעלה לגמרי מגדר שערי בינה כו'", כמבואר בלקו"ת בדרושי מ"ת (במדבר יב, ב). וזהו כללות הענין ד"ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו".

וזהו פעולתו והשפעתו של אהרן הכהן בנוגע לעבודתו של משה רבינו: אע"פ שבמשך כל ימי חייו היתה עבודתו של משה רבינו באופן דהמשכה למעלה למטה, הנה ע"י עבודת אהרן הכהן באופן דהעלאה למטה למעלה, נפעל כללות ענין ההעלאה למטה למעלה גם בנוגע לעבודתו של משה רבינו. ולכן, בעת הסתלקותו של משה רבינו היה הענין ד"ויעל משה גו' אל הר נבו" – מצד עבודתו ופעולתו של אהרן הכהן.

ועפ"ז מובן שכללות פרשה זו מדברת אודות מעלתו של אהרן הכהן – מתאים לזה שה"אושפיזא" דיום זה הוא "אהרן" – כי כללות הענין ד"ויעל משה", התנועה דהעלאה למטה למעלה בעבודתו של משה רבינו (אע"פ שעבודתו מצד עצמו היא – המשכה למטה למעלה), נפעל ע"י עבודתו ופעולתו של אהרן הכהן.

ולכן מודגשת מעלתו של אהרן הכהן לגבי משה רבינו בנוגע לענין דאהבת ישראל – כשם שבכללות הענין ד"ויעל משה" מודגשת מעלתו של אהרן הכהן, שע"י עבודתו נפעל הענין ד"ויעל משה".

ויתירה מזו: כשם שאהרן הכהן פעל את תנועת ההעלאה למטה למעלה אצל משה רבינו "ויעל משה", כמו כן פעל אהרן הכהן אצל משה רבינו את הענין דאהבת ישראל כפי אופן עבודתו (של אהרן) – "רודף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו ובין אשה לבעלה".

זאת אומרת: מ"ש "ויבכו בני ישראל את משה", "הזכרים", ולא כפי שנאמר אצל אהרן "כל בית ישראל", "זכרים ונקבות" – הרי זה קודם שאהרן פעל אצל משה את הענין ד"ויעל משה"; אבל לאחרי שנפעל אצל משה שעבודתו תהיה גם באופן עבודת אהרן – נפעל אצלו גם הענין דאהבת ישראל כפי אופן עבודתו של אהרן.

(התוועדויות תשמ"ב ח"א עמ' 195)

※

התחלת השיעור חומש דיום הנ"ל הוא – "ויעל משה גו'". ובהמשך הפסוקים מסופר אודות פטירת משה רבינו. והנה, עה"פ "ויבכו בני ישראל את משה", מפרש רש"י: "הזכרים, אבל באהרן מתוך שהיה רודף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו ובין אשה לבעלה, נאמר כל בית ישראל, זכרים ונקבות".

וצריך להבין: בפרשה זו מסופר אודות פטירת משה רבינו, גודל מעלתו כו' – "ולא קם עוד בישראל כמשה גו'", וכמ"ש "ויעל משה גו' אל הר נבו" ומבואר בתורת הרב המגיד שעליית משה "אל הר נבו" מרמזת על זה שהשיג את

שער החמישים דבינה, "נבו" – נו"ן בו, זאת אומרת, במשך כל ימי חייו השיג רק מ"ט שערי בינה. ובעת פטירתו השיג גם את שער הנו"ן.

וא"כ, אינו מובן: מדוע מספרת התורה אודות מעלתו של אהרן לגבי משה (בנוגע לאהבת ישראל) דוקא בפרשה המדברת ומדגישה את גודל מעלת משה רבינו – אפילו אם התורה רוצה לספר אודות מעלתו של אהרן לגבי משה, אפשר לספר זאת בכמה מקומות בתורה מלבד פרשה זו?!

והביאור בזה: עיקר ענינו של משה רבינו הוא – "משה קבל תורה מסיני", ואח"כ למד תורה על כל בני"י, כמסופר בדחז"ל (והובא בפרש"י על התורה (תשא לד, לב)) "כיצד סדר המשנה כו".

[מ"ש "ומסרה ליהושע" – הרי זה היה סמוך לזמן שבו היה צריך יהושע לקבל את התפקיד דהנהגת בני"י, ומאחר ש"דבר אחד לדור כו", לכן "מסרה ליהושע". אבל במשך כל ימי חייו למד משה רבינו תורה על כל בני"י].

והנה, אע"פ שמשה רבינו היה עסוק ללמוד תורה עם בני"י, וזה היה ענין שלא היה יכול להעשות ע"י אחרים – אעפ"כ, מצינו שמשה רבינו דאג לכל צרכיהם של בני"י, כמרוז"ל "משה רבינו אוהב ישראל היה", ובזכותו ניתן לבני"י "לחם מן השמים", ולאחרי פטירת אהרן ומרים, ניתן לבני"י בזכותו גם מים וענני כבוד (שלפנ"ז היו בזכות אהרן ומרים), כמסופר בדחז"ל.

והנה, עבודת משה רבינו (בכל עניניו) היתה באופן ד"מעלין בקודש", כי הרי עבודת כאו"א מישראל צריכה להיות באופן ד"מעלין בקודש", ועאכו"כ כאשר מדובר אודות משה רבינו, "רעיא מהימנא". ועד לתכלית השלימות דעבודת משה רבינו – כאשר השיג את שער הנו"ן בעת פטירתו. ומזה מובן שהעילוי בעבודת משה רבינו היה גם בנוגע לכללות הענין דאהבת ישראל.

ולכן, דוקא בפרשה זו מודגשת מעלתו של אהרן לגבי משה בנוגע לאהבת ישראל – כי כאשר משה רבינו מגיע לתכלית השלימות בעבודתו, הרי הוא מורה לבני"י באיזה אופן צריך להיות הענין דאהבת ישראל – "רודף ונותן שלום בין איש לרעהו ובין אשה לבעלה", באופן עבודת אהרן.

דהנה, "משה אמת ותורתו אמת" – והוא מסכים שהתורה הנצחית תכתוב "ויבכו בני ישראל את משה", ולא "כל בית ישראל" כפי שנאמר באהרן, כדי שבני"י ידעו עד היכן צריך להיות הענין דאהבת ישראל. זאת אומרת: לאחרי כל העילויים דמשה רבינו בענין דאהבת ישראל, אין זה עדיין תכלית השלימות, אלא צריך להיות הענין דאהבת ישראל באופן הנהגתו של אהרן.

ועפ"ז מובן שאם התורה היתה מספרת אודות מעלת אהרן לגבי משה (באהבת ישראל) במקום אחר – לא היה הדבר מודגש כל כך כפי שהוא מודגש כאשר התורה מספרת זאת בשמונת הפסוקים האחרונים שבתורה, ש"הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע", היינו, שלאחרי סיום עבודתו של משה רבינו, בעת הסתלקותו כו', הנה לאחרי כל העילויים שבאופן עבודתו, לא הגיע לתכלית השלימות בענין דאהבת ישראל, שזהו אופן הנהגתו של אהרן הכהן.

וזהו ההוראה לכאו"א מישראל: כאשר יהודי חושב שהוא מתעסק כדבעי באהבת ישראל – אומרים לו שגם משה רבינו ש"אוהב ישראל היה", לא הגיע לתכלית השלימות באהבת ישראל!

ויש לומר ביאור נוסף בזה – ובהקדים: ידוע מה שאמר רבי יוחנן בן זכאי לתלמידיו קודם פטירתו – "איני יודע באיזו דרך מוליכין אותי". ומבואר בדרושי חסידות דלכאורה אינו מובן: הרי מעלת ריב"ז גדולה ביותר, כמבואר בספרי ס"פ ברכה שריב"ז חי מאה ועשרים שנה, בדוגמת משה רבינו, ארבעים שנה למד וארבעים שנה לימד וכו', ומסופר בגמרא שריב"ז תיקן כמה וכמה תקנות עבור בני"י כו' – וא"כ, מה מקום לספק באיזו דרך מוליכין אותו?!

והביאור בזה: יש מקום לומר שגודל מעלתו וכו' הרי זה רק מצד כוחותיו הגלויים, ואילו מצד עצם הנפש – "איני יודע באיזו דרך מוליכין אותי", כי העבודה הקשורה עם הכחות הגלויים, אינה הוכחה בנוגע למעמדה ומצבה ומקומה דעצם הנפש.

אבל עדיין אינו מובן: כיצד יתכן שבמשך כל ימי חייו לא היה איכפת לו מה נעשה עם עצם הנפש – לא יאומן כי יסופר – ולכן, הנה במשך כל ימי חייו עבד עבודתו בשמחה, ורק קודם פטירתו בכה ואמר "איני יודע באיזו דרך מוליכין אותי", מאחר שאינו יודע מה נעשה עם עצם הנפש?!

והביאור בזה: במשך כל ימי חייו לא היה לו פנאי לחשוב אודות המעמד ומצב דעצם הנפש כו', כי היה עסוק בעבודת ה' – לימוד התורה לעצמו, לימוד התורה עם בני"י, קיום המצוות וכו'. אבל סמוך לפטירתו, כאשר היה כבר בסיום כל עבודתו – התחיל להתבונן מה נעשה עם עצם נפשו, ולכן בכה ואמר "איני יודע באיזו דרך מוליכין אותי" (ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 271 ואילך).

עד"ז אפשר לבאר בנוגע למשה רבינו: במשך כל ימי חייו לא היה לו פנאי לחשוב אודות מעמדו ומצבו ודרגתו באהבת ישראל, כי היה עסוק בעבודתו ובמילוי שליחותו. אבל כאשר הגיע זמן פטירתו, בהיותו "בן מאה ועשרים שנה", שאז "מלאו ימי ושנותי" – התבונן במעמדו ומצבו, ואז הרגיש את החילוק שבינו לבין אהרן הכהן בנוגע לכללות הענין דאהבת ישראל. זאת אומרת: למרות גודל מעלתו באהבת ישראל, בסיפוק צרכיהם של בני"י וכו' – הרי מעלתו של אהרן גדולה יותר.

ועפ"ז מובן מדוע מספרת התורה אודות מעלתו של אהרן לגבי משה בפרשה זו דוקא – כי דוקא לאחרי סיום עבודתו של משה רבינו, ולאחרי מינוי יהושע, ולאחרי ש"ויעל משה גו' אל הר נבו" – רק אז הכיר והרגיש ופירסם שתכלית השלימות דאהבת ישראל היא – "רודף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו ובין אשה לבעלה", שזהו אופן עבודתו של אהרן.

וזוהי ההוראה לכאו"א מישראל כיצד צריך להיות אופן הנהגתו באהבת ישראל – מאחר שרש"י מבאר זאת גם לבן חמש שנים למקרא. ועאכו"כ בנוגע לאלו החושבים את עצמם (או שכן הוא באמת) ל"משכילים" גדולים יותר!

(התוועדויות תשמ"ב ח"א עמ' 264 – 262)

✳

"ומקרבן לתורה"

וכאשר אינו מסתפק בעבודה עם עצמו, אלא הוא עוסק – ולא סתם עוסק, אלא מתוך שעבוד – להציל עוד יהודי ממים הזידונים של המבול, ולהכניס אותו בתיבה – אזי בטוח הוא גם בנוגע לעצמו, שישאר בשלימות.

(התוועדויות תשי"ז ח"א עמ' 158)

✳

הכסף משנה מבאר בדברי הרמב"ם, "שאינן הטמא נטהר אלא בעלייתו מהמקוה, לא בעודו בתוך המקוה". ושואלים על זה: מה פשר דין זה ששלימות הטהרה היא דוקא בשעה שיוצא מהמקוה?! אמנם, ברוחניות הענינים מובן הענין – שהכניסה ל"מקוה" כשלעצמה אינה מספיקה, כיון שהכוונה היא שכאשר יותא מה"מקוה", ונכנס לעולם, ומתלבש בלבושי המתברר – יעשה שם דירה לו ית'; ואם אין בכחו שגם לאחרי היציאה מהמקוה יהיה ניכר שטבל קודם במקוה, הרי זו ראייה שמעיקרא לא היתה טבילה כדבעי. וזהו שתובעים מכל אחד, שלא להסתפק בעבודתו עם עצמו, ולטעון "אני את נפשי הצלתי", אלא להתעסק גם עם הזולת, ולהתלבש בלבושי המתברר ולקרב אותו כו', ודוקא אז רואים שעלתה לו טבילה, כמאמר "אין חכם כבעל הנסיון".

ובכדי שיוכל לפעול על הזולת ולהיות "טופח על מנת להטפוח" – צריך ליטול עמו הרבה, היינו, ללמוד בעצמו בריבוי, ללמוד בשופי, ועד להטביל בזה את כל מציאותו, ובאופן שמבטל – טבילה אותיות הביטל – ומאבד את מציאותו ("פארלירן זיך"), "ב"מי הדעת", ואז יהיה לו מה ליתן להזולת.

וזהו ענין הטבילה במי המקוה – "אין מים אלא תורה", ובפרטיות קאי על פנימיות התורה (כמבואר בענין ניסוך המים, דקאי על פנימיות התורה, אף שבכללות קאי מים גם על נגלה דתורה), דהיינו, להיות שקוע בזה כל כך ("אזוי פיל פארטרונקען אין דעם"), עד ש"מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", בגילוי המשיח.

(התוועדויות תשי"ז ח"א עמ' 164)

✳

והנה, כאשר התלמיד יוצא להתעסק בהפצת המעיינות חוצה, הרי אע"פ שפעולה זו באה אצלו ע"י ענין של מס"נ, אעפ"כ, בנוגע לפעולה עם הזולת אין ניכר אצלו כלל שזהו ענין הכרוך עם מס"נ, היינו, שעושה זאת מתוך הכרח כו', אלא הוא מתעסק בזה מתוך חיות כו'.

ואע"פ שהוא תלמיד ישיבה, וענינו רק לקבל ולציית להוראות של הראש ישיבה, המשפיע והמשגיח, ובפרט ע"פ המבואר בשיחה הידועה (סה"ש תו"ש ע' 75 ואילך) אודות אור המשפיע ואור המקבל, וא"כ, למאי נפק"מ (לכאורה) אם פעולתו בהפצת המעיינות חוצה היא מתוך הרגש וחיות כו', העיקר הוא שמציית ומתנהג **בפועל** ע"פ ההוראות שמקבל מהנהלת הישיבה!?

הנה הביאור בזה – כאשר מתעסק בהפצת המעיינות חוצה ללא כל חיות כו', הנה כאשר אותו יהודי שמנסה להשפיע עלינו רואה שהוא מדבר עמו מתוך כפיה והכרח, או שעושה זאת בקרירות ("קאלט בלוטיק") עכ"פ, או באופן ד"מים פושרים", ללא הרגש וחיות כו' – הרי בודאי שלא יצליח לפעול מאומה על הזולת. ולכן, למרות שראשית העבודה ועיקרה ושרשה היא באופן דקבלת עול, הנה ביחד עם זה הרי הוא מתעסק בכללות הענין דהפצת המעיינות חוצה מתוך הרגש וחיות דוקא.

ואינו יכול לטעון שעבודתו תהיה באופן ד"עבד נאמן", כמבואר בהמשך תרס"ו שעבודתו היא באופן דקבלת עול בתכלית השלימות, היינו, שכל מציאותו היא מציאות האדון, עד שהתענוג שלו הוא תענוג האדון וכו' – כי עד שיגיע לדרגת העבודה ד"עבד נאמן" יעברו מספר ימים, ואילו הפעולה עם הזולת (להצילו מיד ה"קלוגינקער") צריכה להיות תיכף ומיד, ואי אפשר להמתין עד שיגיע לדרגת העבודה ד"עבד נאמן", ולכן, הפעולה וההתעסקות עם הזולת צריכה להיות מתוך חיות כו'.

זאת אומרת: כאשר מדבר ומשפיע על הזולת, צריך לדבר עמו בדברים היוצאים מן הלב, וכהדיוק "מן הלב", היינו, פנימיות הלב, ולא רק מן השפה ולחוץ, אפילו שפת הלב, אלא מתוך פנימיות הלב דוקא.

(התוועדויות תשמ"ב ח"א עמ' 390)

*

"שאף הרחוקים מתורת ה' ועבודתו ולכן נקראי' בשם בריות בעלמא"

וזו היתה דרכו של אהרן שהדליק את המנורה. אהרן היה "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", אפילו "בריות", היינו, כאלו שאין בהם שום מעלה, מעלתם היחידה היא שהקב"ה ברא אותם (כפירוש אדמו"ר הזקן נ"ע), גם בהם המשיך אהרן אהבה.

ענין זה היה לא רק **המטרה** שלו, אלא גם **הדרך** אל המטרה, והיינו, שגם בגילוי היתה הדרך להיות אוהב את הבריות, ועי"ז – "מקרבן לתורה", לעשות מהם יהודים תורניים ("תורה-אידן").

וזו היתה גם דרכם של רועי ישראל, הרביים הנשיאים, עד כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל ההילולא ועד בכלל, שעבודתם היתה להדליק את הנרות.

אצל כאו"א מישראל ישנו "נר הוי' נשמת אדם", אלא שישנם כאלו שממתינים עד שידליקו זאת אצלם. וזוהי עבודת נשיאי ישראל – להדליק את ה"נר הוי' נשמת אדם" שישנו בכאו"א מישראל, ויש בזה שבעה סוגים.

האופן שהיה אצל נשיאי חב"ד בכלל ואצל כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל ההילולא, הוא – שהאהבה היתה בגילוי; לא רק המטרה היתה אור, אלא גם הדרך אל המטרה היתה באופן של אור. בדרכי קירוב ובדרכי נועם הדליק את ה"נר הוי' נשמת אדם" בכל הסוגים שבבני ישראל.

(התוועדויות תשט"ז ח"ב עמ' 41)

יום ג (כח אד"ר)

**"ולא אמר דהע"ה תכלית שנאה שנאתים וגו' אלא על המינים והאפיקורסים שאין להם חלק
באלהי ישראל כדאיתא בגמרא ר"פ ט"ז דשבת"**

וגם צ"ל מהו הבקשה ואני אראה בשונאי (שיראה נקמה בשונאיו), דלכאורה הוי ליה לבקש שהאויבים והשונאים יהפכו לאוהבים. והגם דשנאתו של דוד היתה רק לשונאי הוי' כמ"ש הלא משנאיך הוי' אשנא ובתקוממך אתקוטט, מ"מ, הרי כתיב יתמו חטאים ולא חוטאים [דענין זה הוא גם בשונאי הוי', וכמו שראינו בהנהגת רבותינו נשיאינו, ובמיוחד בבעל הגאולה, שקירבו את אלו שנכללים בהסוג המדובר בתניא פרק לב בסופו, והחזירו אותם למוטב] והוה ליה לבקש שיעשו תשובה, ומהי הבקשה ואני אראה בשונאי.

(סה"מ תשי"ז עמ' רנו)

יום ד (כט אד"ר)

פרק לג

"ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו"

וזהו תכלית ירידת הנשמה, שע"י עבודתה למטה בהמיצר ודוחק דעולם, ובפרט בזמן הגלות, ובפרט בעקבתא דמשיחא שהוא חושך כפול ומכופל, פועלת הנשמה שבירת ההעלם וההסתר דנחר גרוני, חרון אף של עולם, ועי"ז הנה אז יבקע כשחר אורך, שנמשך ומתגלה הדבר הוי', כי פי הוי' דיבר, והיינו, שע"י הקדמת העבודה דזמן הגלות באים לקיום היעוד ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר, שאפילו בהעלם והסתר דעולם יומשך ויתגלה הדבר הוי'.
(סה"מ תשי"ז עמ' רעט)

**"וז"ש בעושיו לשון רבים שהוא עוה"ז הגשמי המלא קליפות וס"א שנק' רשות הרבים וטורי
דפרודא ואתהפכך לנהורא ונעשים רשות היחיד ליחודו ית' באמונה זו"**

ועי"ז נעשה "פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי" היינו, שגם ב"רשות הרבים", טורי דפרודא, מבררים את ניצוצות הקדושה, עד שעושים מזה "רשות היחיד" כפי שיתגלה באמיתיות לעתיד לבוא, ע"י ההכנה והעבודה שבזמן הגלות, כמארז"ל "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת".

(התוועדויות תשי"ז ח"א עמ' 163, 162)

יום ה (ל אד"ר)

פרק לד

"ומדרגת משרע"ה היא העולה על כולנה"

וזהו ג"כ הטעם שמיד בשבת הראשונה שלאחרי חה"פ מתחילים לומר פרקי אבות, שהתחלתם "משה קבל תורה מסיני" – להורות, שאף שמשה רבינו היה זה ש"קבל תורה מסיני ומסרה" לכל ישראל, אעפ"כ היה בביטול, כמרומז בתיבת "קבל", דהיינו שהיה צינור ומרכבה בלבד כדי לקבל את התורה.
ודקא ע"י ביטול והתעסקות עם ענינים פשוטים, מתעוררים גם המדרגות הנעלות וכו'.

(התוועדויות תשט"ו ח"ב עמ' 65)

"שכינה מדברת מתוך גרונו"

הנה כמו"כ יובן בעבודת הוי', שהכלי לגילוי אלקות הוא שיבטל את עצמו מכל וכל, שלא יהיו לו שום רצונות כלל, לא רק רצונות בעיני איסור שהם ענינים בלתי רצויים, אלא שלא יהיו לו רצונות גם בעיני היתר, דעם היותם דברי היתר, מ"מ, הא גופא שאומר זה אני רוצה וזה אין אני רוצה, הו"ע של ישות שמעלים על אלקות, והכלי לגילוי אלקות הוא כלי ריקן דוקא. ויתירה מזה, שגם בעיני קדושה גופא לא צריך להיות ה"אני", והעבודה הוא לעשות מאני אין, לפי שכל ענין של מציאות הוא העלם והסתר, והיינו, שגם כאשר מציאותו היא מציאות דקדושה, מ"מ, להיותו בבחינת מציאות, אינו כלי לאלקות, שהרי יותר משאין ערוך בי"ע לגבי אצילות אין ערוך אצילות לגבי המאציל, ולכן, בכדי שיהיה כלי לבחינת המאציל, ובפרט למעלה מבחינת המאציל, הרי זה ע"י כלי ריקן. והיינו, שבנוגע לבחינת הגילויים, הנה גם בהיותו מציאות דקדושה יכול לקבל בחינת האורות והגילויים, אבל בכדי שיהיה כלי להעצמות, הנה ענין המציאות הוא העלם והסתר על זה. וזהו גם מה שמצינו גבי שמואל שנענש על שאמר אנכי הרואה, דהגם שהיה נביא, ומבואר בשעה"ק להרח"ו שבשעת הנבואה היה הנביא מתעצם עם האלקות, ושכינה מדברת מתוך גרונו, מ"מ, מאחר שהוא מציאות, אפילו מציאות דקדושה באופן היותר נעלה, הרי זה העלם והסתר. ולכן צריכה להיות העבודה באופן של אני כ', כ"ף כפופה, שהו"ע אתכפיא וביטול.

(סה"מ תשי"ט עמ' יז)

✽

וכמו"כ יובן בעבודת האדם, שגם כאשר הוא צדיק גמור, הרי נוסף לכך שגם צדיק גמור עובד את הוי' ביראה ואהבה רבה בתענוגים הוא בבחינת יש מי שאוהב, ישנו גם ההעלם וההסתר שמצד עצם מציאות הגוף. ולכן מצינו גבי משה, שכאשר עלה למעלה הניח את גופו בעולם היצירה (ורק אליהו שהיה בעיבור יב"ח עלה בגופו השמימה), והיינו, שאף שגדלה מעלת משה שהיה מקבל הראשון דהתורה, וגם בענין הנבואה גדלה מעלת נבואת משה על שאר הנביאים, שאצל שאר הנביאים היה צריך להיות התפשטות הגשמיות כו', ואילו משה עמד על עמדו בשעת הנבואה, ועד ששכינה היתה מדברת מתוך גרונו, והיינו, שלא זו בלבד שהגוף לא היה מונע ומבלבל לגילוי הנבואה, אלא יתירה מזה, שגופו הגשמי היה כלי להגילוי, שלכן היתה שכינה מדברת מתוך גרונו של גופו הגשמי, ומ"מ, כשעלה למעלה הניח את גופו בעולם היצירה. והיינו ע"ד שנת"ל בענין עולמות היותר עליונים, שלגבי למעלה מהם הרי הם בבחינת העלם והסתר, וכך גם גופו של משה, שכאשר נשמתו עלתה למעלה יותר, הוצרך להניח גופו כו'. ומכל זה מובן שענין התעוררות רחמים רבים שייך גם בצדיקים שהם במדרגות היותר נעלות.

(סה"מ תשי"ט עמ' כד, כה)

"לכן מיד אמר להם לעשות לו משכן ובו קדשי הקדשים להשראת שכינתו שהוא גילוי יחודו"

ית"

המשכן הוא ענין כללי ששייך לכללות ישראל, שהרי ענין המשכן הוא ושכנתי בתוכם, כמו שהיה בתחלת הבריאה, כאשר עולם על מילואו נברא, שעיקר שכינה בתחתונים היתה.

(סה"מ תשי"ט עמ' קכו)

✽

"המקום אשר יבחר ה' הוא – מקום גשמי כפשוטו, ולאידך, נעשה מקום גשמי זה משכן ומקדש להקב"ה, כמ"ש "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", היינו, שלוקחים דברים גשמיים, זהב וכסף ונחושת כו', ועושים מהם "מקדש" להשראת השכינה, והחיבור ויחוד דהשראת השכינה עם מקום גשמי – הרי זה בדוגמת היחוד דב' השמות הוי' ואדנ"י.

(התוועדויות תשמ"ב ח"א עמ' 115)

יום ו (א אד"ש)

"וכמאמר רז"ל אפי' פרק אחד שחרית כו"

כאשר יצאו ישראל ממצרים על מנת ללכת להר סיני לקבל את התורה, עמד עמלק באמצע הדרך ולא הניח את ישראל ללכת להר סיני לקבל את התורה.

האפשרות על זה היתה – מפני שישראל עצמם "רפו ידיהם מדברי תורה" ("ברפידים"). כי, כל זמן שישראל חזקים בתורה ומצוותיה, אזי אין שום אומה יכולה לשלוט בהם, ורק כאשר רפו עצמם מהתורה, הנה הגם אשר לא עזבו לגמרי את התורה, כי אם "רפו" בלבד, רפיון וחלישות, הנה זהו נתינת מקום שיבוא עמלק וימנע אותם מקבלת התורה לגמרי.

ההוראה מזה היא: ישנם כאלו שחושבים, די ומספיק שאלמוד "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית", די ומספיק שאקיים את המצוות לצאת ידי חובתי בלבד, ולמה לי להדר בזה? – על זה היא ההוראה, אשר רפיון וחלישות זו נוגע לא רק לענין ההידור בתורה ומצוות, כי אם גם נתינת מקום הוא אשר עי"ז יתבטל ח"ו מתומ"צ לגמרי.

ואם הוא רוצה להישאר יהודי שומר תומ"צ (על הצד היותר פחות עכ"פ, לא להתבטל מזה לגמרי) – מההכרח הוא להתחזק בכל כחו בתומ"צ, בלי שום רפיון וחלישות כלל.

וזהו ענין זכירת מעשה עמלק בכל יום ויום, אשר תמיד עלינו לזכור שלא להניח שום נתינת מקום להקרירות דעמלק, כי אם להתחזק בכל תוקף בתומ"צ, בחמימות וחיות.

(התוועדויות תשי"ז ח"ב עמ' 131, 130)

✱

תורה, אין לצאת ידי חובתו ב"פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית", ולכל המעת לעת אין לזה שום שייכות, אסור שיהיה זה "בלחישו", מבלי שתהיה לזה שייכות אליו, בהכרח שיהיה "לא ימוש גו", ובהכרח שתהיה "ערוכה בכל רמ"ח אברים", "כל עצמותי תאמרנה". בהכרח שהלימוד יהיה בחיות.

(התוועדויות תשי"ז ח"ב עמ' 137)

יום שב"ק (ב אד"ש)

"ובקרבנות היה כל החי עולה לה' ע"י בהמה אחת וכל הצומח ע"י עשרון סולת אחד בלול בשמן כו"

וכידוע גודל מעלת הקרבנות – כמבואר בדרושי ההילולא שרזא דקורבנא עולה עד רזא דא"ס, וכמבואר בתניא (פל"ד) "שבקרבנות היה כל החי עולה לה' על ידי בהמה אחת, וכל הצומח ע"י עשרון סולת אחד בלול בשמן כו" – שזהו דבר נפלא ביותר!

(התוועדויות תשמ"ב ח"א עמ' 354)

עלונים אלו אי"ה יאוגדו לכדי ספר עם סיומו של מחזור לימוד השיעור היומי בתניא.
הערות והארות ותיקוני שגיאות הדפוס, יתקבלו בברכה.

בסייעתא דשמיא יצא לאור
ספר "ביאורים בספר התניא"

הכולל ביאורים והעשרת ההתבוננות בספר התניא
ערוכים מכתבי כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש

כרכים א, ב – מחזור ראשון

כרכים ג, ד – מחזור שני

כרך ה-לקוטי אמרים מחזור שלישי

להזמנות: 0527155039

יחי אצותנו מורתנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

לקבלת העלון ישירות לדוא"ל: A770@012.net.il